

ÚJ HAZA, ÚJ HADSEREG

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1970. 255 o.)

Felszabadulásának 25 éves jubileumát ünneplő magyar nép országszerte megemlékezett néphadseregünkről is, amely szintén negyedszázaddal ezelőtt, 1945-ben született.

Az új demokratikus magyar hadsereg létrehozásának történelmi szükségességével, 1945—1948 közötti tevékenységével és a fenti időszak alatt a fegyveres erőn belül végbement változásokkal kapcsolatban már jelent meg néhány tudományos mű. Az egyes szakfolyóira-

tokban napvilágot látott több tanulmány és cikk is.

A Magyar Néphadsereg történetével foglalkozó könyvek száma — egyben marxista hadtörténeti irodalmunk most ismét gazdagodott egy új, hézagpótló kiadvánnyal.

A Zrínyi Katonai Kiadó gondozásában megjelent könyv huszonkét visszaemlékezést tartalmaz azok tollából, akik 25 évvel ezelőtt az Ideiglenes Nemzeti Kormány hívó szavára önként léptek az új demokratikus magyar hadsereg soraiba, részt vettek annak szervezésében és a fasiszmus elleni harcra való felkészítésében. A gyűjteményes kiadvány szerzői közül néhányan még ma is lan-kadatlan erővel és odaadással munkálkodnak néphadseregünk harckészültségének emelésén, erkölcsi-politikai állapotának szilárdításán. Am a visszaemlékezések tanúsága szerint a magyar fegyveres erőt azok az elvtársak is magukénak vallják, akiket pártunk időközben más, de nem kevésbé fontos posztra állított, illetve nyugalomba vonulva élvezik több évtizedes munkájuk gyümölcsét.

A pedagógiai tapasztalatok bizonyága szerint a társadalmi sorsfordulók, illetve a nép javát és védelmét szolgáló eseményekben való személyes részvételből eredő élményeknek, átéléseknek és benyomásoknak óriási szerepe van az ifjúság formálásában, hazafias és honvédelmi nevelésében. A legképzettebb történész, a legfantáziadúsabb író sem tudja ugyanis olyan élethűen, a történelmi valóságnak megfelelően visszaadni, leírni a történeteket, mint az, aki

nemcsak szemlélője volt az események forgatagának, hanem részese — sőt, bizonyos területeken azok mozgatója is.

Nyugodtan állíthatjuk, hogy a Magyar Néphadsereg történetével foglalkozó művek a kérdéses időszak eseményeit többé-kevésbé tisztázták, az olvasó képet alkothat magának e munkák alapján az új demokratikus népi hadsereg létrehozásának körülményeiről és 1948-ig megtett útjáról. E mellett azonban nélkülözhetetlen a rendkívül nagyértékű nevelőhatást magába rejtő, a társadalmi mozgást meghatározó, illetve befolyásoló emberi vonatkozások, a legszemélyesebb belső érzések és élmények felidézése is. Hisz csak így kaphat az olvasó, társadalmunk ifjúsága választ arra, mi indította például ezt a sok-sok ezer katonát, közöttük például a jelen mű szerzőit is a fasiszmus elleni harc vállalására, az éhség elviselésére, szinte pőrén is állni a nagy hidegben az őrhelyeken, részt venni hidak, vasutak, alagutak és közutak, falusi templomok, iskolák telefon- és távíróvonalak építésére, illetve helyreállítására, halált rejtő tegető aknák, gránátok, lövedékek felkutatására és hatástalanítására, amikor őket is várta otthon a nélkülözös család, sok esetben nyitott tetőzetű, ablak-talan házakban.

Az elmúlt negyedszázad igazán gazdag könyvtermésében hiába is keresnénk ilyen és hasonló kérdésekre személyes élmények alapján választ adó kiadványt, mert a mai napig nem jelent meg. A Zrínyi Katonai Kiadó az Új haza, új hadsereg című gyűjteményes kiadvány megjelentetésével ezt a hiányt igyekszik némileg pótolni.

A könyv szerzői egyes megállapításai alátámasztására nem idéznek levéltári jelzeteket, 25 év távlatából emlékeznek vissza társadalmunk sorsfordulójának nagy eseményeire, melyeknek részesei voltak. Nem érintenek minden problémát — a mű terjedelmi korlátai miatt nem is teheték volna —, de amiről szólnak, igaz, megfelel a történelmi hűségnek, így forrásértékű. Azok a hadtörténészek, akik e témában kutatást folytattak, illetve folytatnak, azok a könyv elolvasása után azt is tanúsíthatják, hogy a szerzők rendkívül szerények voltak. Ugyanis sok olyan megörökítésre méltó eseményt ismernek, amelyben a könyv írói közül többen személy szerint nagyon pozitív szerepet játszottak, ők azonban ezeket meg sem

említik. Remélem ezek a nagyon emberi cselekedetek nem merülnek feledés homályába, a soron következő művek szerzői közkinccsé teszik.

A gyűjteményes kiadványhoz Nagy Gábor és Móricz Lajos írtak szerkesztői előszót. Ebben — többek között — röviden vázolják azokat a törekvéseket, amelyeket az illegális kommunista párt 1943—44-ben a magyar ellenállási mozgalom kiszélesítése, illetve aktivizálása, a hitleri fasiszmus és kiszolgálóik elleni fegyveres harc folytatása érdekében kifejtett. Fejtegetéseikből kitűnik, hogy a harci készség megvolt mind a szovjet hadifogságban levő magyar katonák, mind a már felszabadult országrész hazájuk sorsa iránt aggódó hazafiak körében. Különösen azt követően, hogy ismertté vált a Magyar Kommunista Párt programja, majd a felszabadított Debrecenben megválasztott, Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozata, határozták el sokan, hogy önként belépnek, az új nemzeti haderőbe, annak a reményében, hogy még tehetnek valamit a haza becseületéért. A fegyverszüneti egyezmény megkötése után ezrek és ezrek el is indultak a toborzóirodák felé, hogy tanújelét adják őszinte szándékuknak. Ugyanakkor a hadifogoly katonák tömegei is kérték az illetékes szovjet parancsnokságokat, tegyék lehetővé, hogy fegyverrel harcolhassanak hazájuk szabadságáért.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány a Moszkvában megkötött fegyverszüneti egyezményben 8 gyaloghadosztály felállítására vállalt kötelezettséget. Objektív okok miatt 1945 tavaszáig azonban csak két magasabbegységet, a 6. (Debrecenben) és az 1. (Jászberényben) hadosztályt sikerült megszervezni. E két hadosztály 1945. április 13—május 5. között el is indult a hadművelési területre. Bevetésükre azonban már nem került sor, mert május 9-én a fasiszta német fegyveres erők letették fegyvereiket a Vörös Hadsereg és szövetségesei előtt. Ily módon az új demokratikus magyar hadsereg, akarata ellenére fegyverrel nem tudott fizetni a fasisztáknak. A háború végének azonban mindenki örült. Néhány nappal később az alakulatok visszatértek Magyarországra és a Dunántúlon teljesítették vasútbiztosító szolgálatot és végeztek újjáépítő munkát mindaddig, amíg az egymást

követő szervezések más feladatát nem állították a hadosztályok elé.

Az Új haza, új hadsereg című gyűjteményes kiadvány szerzői a fenti két hadosztálynál, illetve az időközben felállított határőrségnél és műszaki hadosztálynál teljesítettek szolgálatot, néhányan viszont a HM-ben kaptak beosztást. Ily módon írásaikból az olvasó megismerheti a magyar hadsereg 1945—1947-ig megtett útjának fontosabb eseményeit, tevékenységének kiemelkedő eredményeit.

Mindenek előtt képet kapunk a Magyar Kommunista Párt hadseregszervező tevékenységéről, a felszabadult országrész egyes városaiban megtartott toborzógyűlések hangulatáról, a születő új hadsereg rendkívül gyenge anyagi-technikai helyzetéről, továbbá arról a határtalan lelkesedéssel és odaadással végzett politikai felvilágosító munkáról, amit az új hadsereg legfiatalabb intézménye, a nevelőintézmény a katonák körében végzett a frontra indulás előtt, majd azt követően a dunántúli elhelyezési körleteikben. A szerzők vázolják azokat a küzdelmeket is, amelyeket a nevelők a három év során a hadsereg fejlődését gátolni igyekvő elemek ellen folytattak.

Rendkívül megható a visszaemlékezők írásainak az a része, amely a front-raidulás hangulatát elevenítik fel, de az a fogadkozás is, amit az út közben látott fasiszta pusztítás váltott ki belőlük. Sajnos, nem rajtuk múltott, hogy a hitrelisták elleni gyűlöletüket nem vezethették le fegyveres harccal.

A szerzők bő terjedelmet szentelnek a dunántúli vasútbiztosító szolgálat, az újjáépítő munka, az aknamentesítés és a parasztságnak nyújtott támogatás illusztrálásának.

Igen élethűen mutatják be az egyes hadosztályok belső életét, fegyelmi helyzetét. Szépítés nélkül tárják fel a szűkös ellátásból, a hazulról érkező panaszokból és más fonákságokból, nem egyszer a HM helytelen intézkedéseiből eredő problémákat. Pártos szenvedéllyel ismertetik a hadseregben is eluralkodott politikai küzdelmeket, bemutatják hogyan harcoltak az 1945-ös választás után lábra kapott reakció ellen szóban és a sajtó fegyverével, a hadosztályújságokkal.

Olvashatunk még a visszaemlékezésekben a határőrségről, a műszaki hadosztályról, valamint azokról a kapcsolatokról, amelyeket az egyes alakulatok kommunisztái a helyi állami szervekkel, párt- és társadalmi szervezetekkel építettek ki és mindvégig félve áptáltak.

A fentiekén kívül őszinte hálát kifejezve emlékeznek meg a szovjet hadsereghez fűződő kapcsolatokról és arról a sok-sok támogatásról, amit a szovjet elvtársaktól munkájukhoz kaptak.

A fent vázoltakkal kapcsolatban idézni lehetne minden szerző visszaemlékezéséből. Véleményem szerint azonban szükségtelen, mert az elmondottak e nélkül is tükrözik a könyv gazdag, sokatmondó tartalmát. A Zrínyi Katonai Kiadó a 25. évfordulóra kitűnő könyvet nyújt át az olvasónak.

Molnár Pál